

“Un svarīgi, ka Izglītības un zinātnes ministrijas darbība pašvaldībām likusi diskutēt arī par to, kas ir izglītības kvalitāte, kāda ir

pašvaldību loma kvalitātes un vispār izglītības nodrošināšanā. Par to diskutē Latvijas Pašvaldību savienībā, Reģionālo attīstības centru apvienībā, un tas ir vērtīgi,” saka Cēsu

novada domes priekšsēdētāja vietnieks Atis Egliņš-Eglītis.

Izglītība ir joma, kurā ik gadu valstiskā līmenī runā par pārmaiņām. Pēdējos mēnešos tas atkal noticis ļoti aktīvi.

Mērķis ir izglītības kvalitāte. Kā to sasniegt?

Par laimi, šajā mācību gadā ne skolu, ne bērnudārzu pedagogus negaida nekas tāds, par ko nav zināms, kā tas īstenosies reālajā dzīvē. Un jācer, ja vien topošā valdība nenāks ar pavisam citu politiku, izglītības sistēmas pilnveidošana, tajā skaitā skolu tīkla un pedagogu atalgojuma pilnveidošana, risināsies evolucionāri, ne revolucionāri.

Skolu tīkls – tikai viena sastāvdaļa

Izglītības ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums, kas publicēts augusta vidū, ir jau trešais variants, ko valdības ierēdņi piedāvā Ministru kabinetam un pašvaldībām, proti, mācību iestāžu dibinātājiem. “Šajā dokumenta pēdējā versijā vairs nerunā tikai par skolu tīklu, bet par nozares kopēju ekosistēmu. Tāds bija arī mūsu, Cēsu novada, priekšlikums ministrijai,” saka Cēsu novada domes priekšsēdētāja vietnieks Atis Egliņš-Eglītis un uzsver, ka skolu tīkls ir tikai viena sastāvdaļa Izglītības likumā definētajā nozares ekosistēmā. “Un tas jau arī ir tas, ko ministrija griebēja, lai reformā ir runa par izglītības kvalitāti, pedagogu atalgojumu un citiem būtiskiem ele-

mentiem, bet, lūk, dienas beigās atkal visi runājam par skolu tīklu!”

Kāds plānots mazākais skolēnu skaits, lai mācību iestāde pastāvētu? Tas parasti ir pirmais, par ko satraucas sabiedrība, dzirdot par reformām nozarē. Te nu jāpaskaidro, ka likums pašvaldībām ļauj saglabāt arī skolas, ja audzēkņu ir mazāk, nekā paredz valsts, taču finansējums mācību satura nodrošināšanai vietvarai jāsedz no sava budžeta.

Audzēkņu skaitam – svārstību robežas

Tāpat – skolēnu skaits. A.Egliņš-Eglītis vērtē, ka jaunajā versijā nosakot klašu grupu lielumu mācību iestādēs, reģionālais iedalījums sistematizēts saprotami, atbilstoši urbanizācijas pakāpei, izmantojot Eiropas Savienībā pieņemto metodoloģiju. “Mūsu novada teritorijā ir pilnētas vai blīvi apdzīvotas teritorijas, tur iekļaujas Cēsis, tad ir piepilsēta un ciemati – Priekuli, Liepa un Līgatnes pilsēta. Visi pārējie pagasti ir mazapdzīvotas vietas, lauku teritorijas. Atbilstoši tam noteikts skolēnu skaits klašu grupās,” skaidro domes priekšsēdētāja vietnieks un atzīst, ka tagad ziņojums jau ir tik sagatavots, lai sāktu diskutēt par kritēri-

jiem.

Atzinīgi A.Egliņš-Eglītis pieņem arī to, ka katrā klašu grupā skolēnu skaitam pieļautas svārstības. Proti, 1. līdz 6. klašu grupā, vērtējot tajā vidējo skolēnu skaitu pēdējos trīs gados, svārstības no noteiktā minimālā skaita var būt pat 25 procenti, 7.-9. un 10.-12.klašu grupā attiecīgi 10 procenti. “Gribas jau informatīvajā ziņojumā ieraudzīt visu, bet, ja redzam, ka paredzēts ceļš, kā konkrētas situācijas iespējams risināt, tā ir laba lieta. Piemēram, ir ceļš uz izņēmuma gadījumiem, tie nav minēti pašā ziņojumā, bet norādīts, ka tādi ir iespējami un kā tiek pamatoti,” pauž A.Egliņš-Eglītis un piebilst, ka te ņemts vērtējums pašvaldības ieteikums, šajā gadījumā tieši cēsnieku piedāvātais.

Informatīvajā ziņojumā ieskicēta arī līdz šim nebijusi virzība – dot profesionālās izglītības iestādēm īstenot arī pamatskolas programmu. “Ja redzam, ka bērns pamatskolā no 7.līdz 9.klasei nīkuļo, labāk piedāvāt reizē apgūt profesionālās ievirzes programmu,” saka domes priekšsēdētāja vietnieks.

Galvenais ir saglabāt izglītības pieejamību

Izm sagatavotajā dokumentā norādītajam skolēnu skaita kritērijiem Cēsu pilsētā atbilst visas mācību iestādes. Nākamās kategorijas - piepilsēta un ciemati (Priekuli, Liepa un Līgatnes pilsēta) - nosacījumiem patlaban neatbilst Jauno līderu vidusskolas Līgatnē 10. - 12.klašu grupa, tajā kopā nav 60 skolēnu. Taču audzēkņu skaita dinamika ir pozitīva, atzīst domes priekšsēdētāja vietnieks un vērtē, ja tas tā noturēsies, tad trīs gadu periodā vidusskolas posmā varētu sasniegt un pat pārsniegt 60 audzēkņu skaitu.

“Liepas pamatskolā, kas arī ir ciematu kategorijā, 7.-9 klases posmā ir 37 audzēkņi, pēc ziņojumā paredzētā vajadzīgi 45, tuvu tam ir, vēl daži skolēni, un viss būs kārtībā. Jāpiebilst, ja skatāmies izglītības ekosistēmu pašvaldības teritorijā, Liepa ir stabila pamatskola, tur nav problēmu.

Tad ir mazapdzīvotas un lauku teritorijas. Nītaures, Skujenes, Zaubes un Rāmuļu pamatskolā nevienā klašu posmā nav ministrijas paredzētais skolēnu skaits,” atgādina domes priekšsēdētāja vietnieks.

“Druva” jau rakstīja, ka Nītaures, Skujenes un Zaubes skolu turpmākajam darbam vietvara iecerējusi veidot skolu apvienību, bet ziņojums par šādu

sadarbības formu nerunā, nav norādīts, kā tās būtu veidojamas, nav vadlīniju, secina A.Egliņš-Eglītis. Taču tieši apvienības būtu viena no iespējām, kā nodrošināt izglītības pieejamību mazapdzīvotos reģionos.

“Dzērbenes vispārīglītojošajā un mūzikas pamatskolā ne visos posmos ir tik skolēnu, cik plāno ministrija. Taču te, iespējams, audzēkņu skaits varētu palielināties. Kaimiņi, Smiltenes novads, veic skolu reformu, Drustos vairs nav ne skolas, ne bērnudārza grupu, ir indikācijas, ka ģimenes varētu izvēlēties Dzērbenes skolu,” stāsta A.Egliņš-Eglītis.

Savukārt par Jaunpiebalgas un Vecpiebalgas vidusskolu situācija nav tik laba, abas mācību iestādes neiztur 10. līdz 12.klašu posma kritērijus. “Redzēsim, kādi dati būs 5.septembrī, cik audzēkņu šajās klasēs, taču viens ir skaidrs – Piebalgā vienai vidusskolai jābūt. Tas būtu tas izņēmums, īpašais gadījums, kad pašvaldība pamato Jaunpiebalgas vidusskolas nepieciešamību. Domāju, tas noteikti arī izdosies,” apļiecina amatpersona.

Vēl jāreķina, cik izmaksās pārmaiņas

“Dokumentā situācijas analizē daudz runāts par mācību sniegumu, bet, manuprāt, sniegums, centralizēto eksāmenu un citu pārbaudījumu, starptautisku pētījumu rezultāti ir tikai daļa no izglītības kvalitātes un pašas izglītības definīcijas. Ziņojums man arī nevieš skaidrību, kādi praktiski pasākumi tiks veikti, lai uzlabotu izglītības kvalitāti, jo skolu reorganizācija jau automātiski nenozīmē, ka tā paaugstināsies. Protams, visi vērtēšanas veidi ir svarīgi, bet izglītības kvalitāte ir daudz plašāks jēdziens. Tas ir tas, ko pašvaldības un skolas kopumā var piedāvāt – tā ir interese izglītība, tā ir profesionālā ievirze, tas ir arī attieksmju, prasmju kopums, ko sagaidām no bērniem, jauniešiem,” saka A.Egliņš-Eglītis un atzīst, ka pārāk maz uzmanības arī pievērsts pedagogu kapacitātes stiprināšanai.

Ziņojumā ietverta vispārējās izglītības iestāžu finansēšanas modeļa maiņa, kurā paredz, ka finansējums tiek aprēķināts konkrētai izglītības iestādei, ņemot vērā tajā nodrošināto izglītības programmu apmēru. Norādīts, ka šo modeli padziļināti izstrādās, iesaistot sociālos partnerus, nozares un finanšu ekspertus. “Pašlaik darba samaksu pedagogiskajam personālam, kas strādā pašvaldības dibinātajās skolās, no valsts saņem pašvaldība, kas lielākoties

mēģina izlīdzināt finansējumu, lai visas iestādes varētu pilnībā īstenot mācību plānu. Arī Cēsu novadā ir tāda situācija, bet mēs gan piemaksājam no pašvaldības budžeta,” stāsta priekšsēdētāja vietnieks.

Kā mīnuss - ziņojumā nav norādīts finansējums un tā avoti. “Katra reforma kaut ko maksā, tas saprotams. Tie ir īstermiņa ieguldījumi, lai, iespējams, būtu ilgtermiņa ieguvumi. Minēts, ka tiks detalizēti strādāts ar katru pašvaldību, kad Ministru kabinets ziņojumu apstiprinās, bet, domāju, vismaz provizorisks aprēķinu vajadzētu, lai saprastu, par ko runājam,” atklāj A.Egliņš-Eglītis.

Virzīt pašvaldības var dažādi

Ja ziņojumu Ministru kabinets apstiprinās, kāda paredzēta turpmākā rīcība? Izglītības ekosistēmas veidošanai turpināsies darbs ar pašvaldībām un plānošanu reģioniem. Būtiskus jautājumus, tajā skaitā par mobilitātes iespējām skolēniem un pedagogiem, investīcijām transporta līdzekļu iegādei pārvadājumiem risināsies sadarbībā ar citām ministrijām.

Taču A.Egliņš-Eglītis skaidro, ka pašvaldību iespējas ietekmē arī dažādi citi normatīvie dokumenti. Piemēram, nosacījumi, vietvarai ņemot aizdevumu. Lai ņemtu kredītu mācību iestādes atfīstībai, jau tagad paredzētie kritēriji nosaka, cik lielai skolai to var paņemt. “Un, piemēram, pārmaiņas var virzīt, Ministru kabineta noteikumos paredzot, ka no pamatskolai paredzētā finansējuma nedrīkst dotēt vidusskolu posmu. Grozot normatīvos aktus, iespējams veidot situāciju, lai pašvaldības būtu spiestas rīkoties ātrāk. Šajā mācību gadā, protams, tas nebūs, bet prognozēju, ka kopumā valsts darbības varētu būt tādas,” vērtē priekšsēdētāja vietnieks. □

UZZIŅAI

Pašvaldības izglītības ekosistēma – sistēma, kuru pašvaldība veido, lai nodrošinātu iedzīvotājiem nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes mūža garumā. Pašvaldība attīsta tās vadībā un pārraudzībā mērķtiecīgi strādājošu institūciju kopu, izglītības jomā sadarbojoties ar pašvaldības, privātajām un valsts izglītības iestādēm, darba devējiem, sociālajiem partneriem, nevalstiskajām organizācijām, citām pašvaldībām un to teritorijās esošām izglītības iestādēm, koordinējot izglītības īstenošanu visās izglītības programmās un pakāpēs.

Izglītības likums

No kopējā pašvaldību dibināto vispārējās pamata un vidējās izglītības iestāžu tīkla redzams, ka vairums jeb 63,6% skolēnu 2022. / 2023. mācību gadā izglītību ieguva vidusskolās, kas veido kopumā 39,5% no visām izglītības iestādēm. Kopumā Latvijā lielākā disproporcija vērojama pamatskolās, jo tās veido 47,4% no visām izglītības iestādēm, taču tajās mācās tikai 23% skolēnu. Latvijā 31 izglītības iestādei jeb 5,9% ir piešķirts Valsts ģimnāzijas statuss, tajās mācās 9,4% no kopējā skolēnu skaita.

Avots: IZM ziņojums “Kompleksi risinājumi augstvērtīgai izglītības nodrošināšanai vispārējās pamata un vidējā izglītībā: ilgtspējīga izglītības iestāžu ekosistēma un efektīvs finansēšanas modelis”.

Lappusi sagatavojuši
ANDRA GAŅĒ

Projektu finansē
Mediju atbalsta fonds
no Latvijas valsts
budžeta līdzekļiem

MAF
Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA “Cēsu Druva”.